

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci navrhovateľov **1/ V. N.**, bývajúceho v K., **2/ L. F.**, bývajúcej v K., oboch zastúpených JUDr. I. M., advokátkou so sídlom v K., proti odporkyni **V. V.**, bývajúcej v H., **o určenie neplatnosti právnych úkonov**, vedenej na Okresnom súde Komárno pod sp. zn. 6 C 214/2007, o dovolaní navrhovateľov proti rozsudku Krajského súdu v Nitre z 11. decembra 2008 sp. zn. 8 Co 177/2008, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky **z r u š u j e** rozsudok Krajského súdu v Nitre 11. decembra 2008 sp. zn. 8 Co 177/2008 a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Navrhovatelia sa návrhom z 5. novembra 2007, ktorého zmenu súd prvého stupňa pripustil uznesením z 31. marca 2008 č.k. 6 C 214/2007-95, domáhali vydania rozsudku, ktorým by súd určil, že právny úkon spísaný do notárskej zápisnice sp. zn. NZ X., N X. spísanej na Notárskom úrade M. K., notárom so sídlom v K., dňa 11. marca 2004, ktorým navrhovatelia ako dlžníci – povinné osoby vyhlásili uznanie záväzku a súhlas povinnej osoby s vykonateľnosťou notárskej zápisnice a s exekúciou podľa § 41 ods. 2 zákona č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov (ďalej len „Exekučný poriadok“) je neplatný a zároveň žiadali, aby súd určil, že neplatná je aj zmluva o výpožičke uzavretá dňa 11. marca 2004 medzi veriteľom V. V. (odporkyňou), dlžníkom V. N. (navrhovateľom 1/) a spoludlžníkom L. F. (navrhovateľkou 2/).

Okresný súd Komárno rozsudkom z 22. mája 2008 č.k. 6 C 214/2007-148 určil, že zmluva o výpožičke z 11. marca 2004 v časti dojednania zmluvnej pokuty nad 50 % ročne zo sumy 330 000 Sk je neplatná. Ďalej určil, že právny úkon spísaný do notárskej zápisnice

u Notárskeho úradu notárky M. K. dňa 11. marca 2004 č. NZ X., N X., ktorým navrhovatelia vyhlásili uznanie dlhu (t.j. záväzku zo zmluvy o výpožičke z 11. marca 2004) v časti dohodnutej zmluvnej pokuty nad 50 % ročne z istiny 330 000 Sk, je neplatný. Vo zvyšku návrh, t.j. v časti o určenie neplatnosti zmluvy o výpožičke okrem dojednania zmluvnej pokuty nad 50 % ročne zo sumy 330 000 Sk a v časti o určenie neplatnosti uznania záväzku zo zmluvy o výpožičke okrem dojednania zmluvnej pokuty nad 50 % ročne zo sumy 330 000 Sk, zamietol. Zároveň vyslovil, že o trovách konania rozhodne osobitným uznesením po právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej. Rozhodnutie odôvodnil poukazom na vykonané dokazovanie a ustanovenia Občianskeho zákonníka (§ 37 ods. 1 až 3, § 39, § 41, § 544 ods. 1, 2 a § 545a) s tým, že označené právne úkony považoval len za čiastočne neplatné. Rozhodol tak po zistení, že účastníci 11. marca 2004 uzatvorili zmluvu o výpožičke, z obsahu ktorej vyplýva, že odporkyňa ako veriteľka dlžníkom (navrhovateľom) prenechala sumu 330 000 Sk. Podľa bodu I. odsek 3 tejto zmluvy dňom zloženia tejto hotovosti veriteľom do rúk dlžníka je 11. marec 2004, z čoho je zrejmé, že došlo k odovzdaniu tejto sumy navrhovateľom. Obsah tejto zmluvy potvrdili svojimi podpismi navrhovatelia aj odporkyňa, ktorá skutočnosť nebola medzi účastníkmi konania ani sporná. Vzhľadom na tieto skutočnosti tvrdenie navrhovateľov o tom, že im 11. marca 2004 žalovaná suma 330 000 Sk odovzdaná nebola, považoval za účelové a uviedol, že je tiež nepravdepodobné, že ak by im táto suma nebola odovzdaná, že by v ten istý deň – teda 11. marca 2004 podpísali navrhovatelia aj notársku zápisnicu, v ktorej bol spísaný ich uznávací prejav tohto dlhu, ako aj súhlas s vykonateľnosťou tejto notárskej zápisnice. Okolnosť, že navrhovatelia si obsah notárskej zápisnice neprečítali, nemôže byť dôvodom neplatnosti takéhoto úkonu, pretože pri opačnej úvahe by akákoľvek právna istota v právnych vzťahoch bola vylúčená. Navrhovatelia neprodukovali žiadne dôkazy na preukázanie tvrdení ohľadne prípadného omylu a ďalších dôvodov absolútnej neplatnosti právneho úkonu. Preto návrh navrhovateľov v časti o určenie neplatnosti zmluvy o výpožičke, ako aj ich jednostranného právneho úkonu – uznanie dlhu – ako nedôvodný zamietol. Za dôvodnú považoval námietku navrhovateľov o tom, že dojednanie o zmluvnej pokute vo výške 1 % z dlžnej sumy je v rozpore s dobrými mravmi a táto nie je primeraná k výške istiny. Vychádzajúc z § 564 Občianskeho zákonníka využil tzv. moderačné oprávnenie súdu a výšku zmluvnej pokuty uznal za dôvodnú v rozsahu 50 % istiny ročne, preto návrhu v tejto časti vyhovel. Otázku naliehavého právneho záujmu navrhovateľov na podanej žalobe výslovne neriešil (napriek námietke odporkyne), vzhľadom na vecné riešenie veci z jeho existencie v konaní vychádzal. O trovách konania rozhodol

v zmysle § 151 ods. 3 O.s.p. s tým, že o trovách konania rozhodne po právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej.

Krajský súd v Nitre na odvolanie navrhovateľov rozsudkom z 11. decembra 2008 sp. zn. 8 Co 177/2008 napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa v napadnutej zamietajúcej časti potvrdil. Odvolací súd vzhľadom na žalobný petit, sa predovšetkým zaoberal existenciou naliehavého právneho záujmu navrhovateľov na podanom návrhu v zmysle ustanovenia § 80 písm. c/ O.s.p., ktorý je procesnou podmienkou konania o určenie neplatnosti označených právnych úkonov, a nedostatok ktorej procesnej podmienky vedie k zamietnutiu návrhu bez preskúmania vecnej správnosti právneho posúdenia platnosti alebo neplatnosti predmetných právnych úkonov. Podľa názoru odvolacieho súdu pomocou určovacej žaloby nie je možné riešiť otázky, ktoré sa majú riešiť v inom konaní, resp. ktoré majú význam pre iné prebiehajúce konanie (v ktorých ich možno riešiť ako predbežné otázky), lebo to vedie len k zbytočnému „rozmnožovaniu“ sporov. Pri posudzovaní existencie naliehavého právneho záujmu bolo potrebné prihliadnuť k tomu, že podľa označeného právneho úkonu pojatého do uvedenej notárskej zápisnice vedie odporkyňa proti navrhovateľom exekučné konanie (na Okresnom súde Komárno pod sp. zn. 6 Er 537/2004, súdny exekútor JUDr. L. S. – EX X.), ako aj k osobitostiam notárskej zápisnice ako exekučného titulu, na základe ktorého bola nariadená exekúcia a ďalej k tomu, že pri nariadení exekúcie na základe notárskej zápisnice súd nerieši správnosť vymáhanej sumy a dôvody vzniku (existencie) vymáhanej pohľadávky. Skutočnosti tvrdené navrhovateľmi v návrhu mohli a mali namietať v prebiehajúcom exekučnom konaní (či už v rámci námietok proti exekúcii – čo neučinili alebo v rámci návrhu na vyhlásenie exekúcie za neprípustnú a na jej zastavenie) a nebolo preto možné pomocou tejto podanej žaloby riešiť otázky, ktoré sa majú riešiť v inom konaní, resp. ktoré majú význam pre iné prebiehajúce (exekučné) konanie, v ktorom ich možno riešiť ako predbežné otázky. Podľa názoru súdu podaná žaloba by komplexne nevyriešila všetky sporné skutočnosti medzi účastníkmi konania a že by viedla k riešeniu neplatnosti právnych úkonov navrhovateľov pojatých do notárskej zápisnice a do zmluvy o výpožičke bez vplyvu na existenciu notárskej zápisnice ako exekučného titulu a existenciu právnych vzťahov založených zmluvou. Žaloba by nevyriešila (ne)existenciu žiadnych práv odporkyne podľa uvedených právnych úkonov vyplývajúcich z hmotného práva a nevyriešila by ani otázku zániku práva započítacím prejavom – plnením navrhovateľov (v súvislosti s autom R.) alebo po dohode zo 14. septembra 2005, aj vzhľadom na odstúpenie odporkyne od tejto dohody zo 7. septembra 2007. Zo všetkých zhora uvedených dôvodov odvolací súd rozsudok súdu

prvého stupňa v napadnutej zamietajúcej časti potvrdil, aj keď z iných právnych – procesných dôvodov, pre ktoré vecné závery súdu prvého stupňa nepreskúmaval. Zároveň proti tomuto rozsudku pripustil dovolanie, keď za otázku zásadného právneho významu (doteraz neriešenú v rozhodnutiach Najvyššieho súdu Slovenskej republiky) považoval riešenie „akou žalobou alebo iným procesným prostriedkom a v akom konaní má a môže povinný namietat' úplnú alebo čiastočnú neexistenciu práva ním uznaného do notárskej zápisnice ako exekučného titulu a či teda toto môže so splnením procesnej podmienky naliehavého právneho záujmu, namietat' aj takouto žalobou po začatí exekučného konania (mimo exekučného konania)“.

Proti rozsudku krajského súdu navrhovateľa podali dovolanie z dôvodu nesprávneho právneho posúdenia veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.), žiadali napadnutý rozsudok zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie. Podľa názoru navrhovateľov bola splnená procesná podmienka naliehavého právneho záujmu, pretože v súčasnosti sa voči nim vedie exekučné konanie, na základe exekučného titulu, ktorým je notárska zápisnica NZ X., N X., obsahujúca označené právne úkony, určenia neplatnosti ktorých sa v konaní domáhajú. Naliehavý právny záujem je daný tým, že bez takéhoto určenia neexistencie práva nie je možné dosiahnuť zastavenie exekučného konania. Otázka platnosti napadnutého právneho úkonu má zásadný význam pre ďalší priebeh exekúcie a otázku platnosti nie je možné riešiť ako otázku predbežnú v rámci exekučného konania vzhľadom na rozsiahle dokazovanie. Exekučný poriadok v § 57 ods. 1 taxatívne vymedzuje podmienky zastavenia exekúcie a v rámci exekučného konania súd skúma existenciu dôvodov pre zastavenie exekúcie. Podľa § 57 ods. 1 písm. g/ Exekučného poriadku prichádza do úvahy zastavenie exekúcie pre neprípustnosť (napr. neexistenciu dlhu z dôvodu neplatnosti právneho úkonu). Podkladom pre takéto posúdenie môže byť len rozhodnutie súdu vydané v sporovom konaní. Podľa § 57 ods. 1 písm. b/ Exekučného poriadku súd môže exekúciu zastaviť, ak rozhodnutie ktoré je podkladom na vykonanie exekúcie bolo po začatí exekúcie zrušené alebo sa stalo neúčinným. V oboch prípadoch riešenie otázky neúčinnosti, neprípustnosti alebo zrušenia rozhodnutia, ktoré je podkladom na vykonanie exekúcie, predpokladá rozsiahlejšie dokazovanie a rozhodnutie súdu v sporovom konaní. Keďže tieto otázky nie je možné riešiť v exekučnom konaní ako otázky predbežné, je daný ich naliehavý právny záujem pre podanie žaloby o určenie neexistencie práva osobitnou žalobou mimo exekučného konania.

Odporkyňa sa k dovolaniu navrhovateľov nevyjadrila.

Najvyšší súd Slovenskej republiky, ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.), po zistení, že dovolanie podali včas účastníci konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.), ktorí sú zastúpení advokátkou (§ 241 ods. 1 O.s.p.), proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom (§ 238 ods. 3 O.s.p.), preskúmal napadnutý rozsudok bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) a dospel k záveru, že dovolanie je opodstatnené.

Z ustanovenia § 242 ods. 1 O.s.p. vyplýva, že dovolací súd je viazaný rozsahom dovolania a dovolacím dôvodom, vrátane jeho vecného (obsahového) vymedzenia dovolateľom. Obligatórne sa zaoberá len vadami vymenovanými v § 237 O.s.p. a tzv. inými vadami, pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.). Tieto vady konania neboli dovolateľmi namietané a ani z obsahu spisu tieto vady nevyplynuli.

V § 238 ods. 3 O.s.p. je odvolaciemu súdu zverené oprávnenie založiť výrokom jeho rozsudku prípustnosť dovolania, v prípade, že toto rozhodnutie je zásadného právneho významu. V prípade dovolania pripusteného odvolacím súdom podľa tohto ustanovenia, je dovolateľ oprávnený napadnúť jeho rozhodnutie len z dôvodu, že spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). V dovolacom konaní môžu byť v takom prípade predmetom súdneho posudzovania len právne otázky [na riešenie skutkových otázok dovolací súd nie je oprávnený ani vybavený procesnými prostriedkami (§ 243a ods. 2, veta druhá O.s.p.)].

Uplatnením dovolacieho dôvodu podľa § 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p. možno odvolaciemu súdu vytknúť, že jeho rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a aplikuje konkrétnu právnu normu na zistený skutkový stav. Úlohou dovolacieho súdu v prípade dovolania, odôvodneného nesprávnym právnym posúdením veci, je posúdiť, či odvolací súd na zistený skutkový stav použil správny právny predpis a či ho aj správne interpretoval.

Pokiaľ odvolací súd v danom prípade pripustil dovolanie s odôvodnením, že jeho rozhodnutie je po právnej stránke zásadného významu v otázke, „akou žalobou alebo iným procesným prostriedkom a v akom konaní má a môže povinný namietat' úplnú alebo čiastočnú

neexistenciu práva ním uznaného do notárskej zápisnice ako exekučného titulu a či teda toto môže so splnením procesnej podmienky naliehavého právneho záujmu namietat' aj takouto žalobou po začatí exekučného konania (mimo exekučného konania)“, je potrebné uviesť, že v dovolacom konaní má a môže byť vyriešená len otázka, ktorá bola významná pre rozhodnutie v preskúmvanej veci (t.j. v danom prípade v konaní o určenie neplatnosti právnych úkonov); nie je úlohou dovolacieho súdu a ani zmyslom a účelom dovolacieho konania, aby dovolací súd riešil otázky významné v iných konaniach (s iným predmetom). Vychádzajúc z toho a tiež so zreteľom na obsah dovolania, dovolací súd vychádzal z toho, že odvolací súd pripustil dovolanie za účelom vytvorenia procesnej možnosti preskúmať správnosť riešenia otázky, či navrhovateľ (povinný) môže (v zmysle či má naliehavý právny záujem) po začatí exekučného konania mimo exekučného konania namietat' úplnú alebo čiastočnú neexistenciu práva ním uznaného do notárskej zápisnice, ktorá je exekučným titulom.

Vzhľadom na obsah pripustenej dovolacej otázky a obsah dovolania dovolací súd posudzoval správnosť záveru odvolacieho súdu o nedostatku naliehavého právneho záujmu na podaní návrhu o určenie neplatnosti právneho úkonu – uznania dlhu obsiahnutého v notárskej zápisnici a o určenie neplatnosti zmluvy o výpožičke peňazí z 11. marca 2004.

Podľa § 80 písm. c/ O.s.p. návrhom možno uplatniť, aby bolo rozhodnuté o určení, či tu právny vzťah alebo právo je či nie je, ak je na tom naliehavý právny záujem.

Odvolací súd posudzujúc splnenie podmienky určovacieho návrhu v zmysle § 80 písm. c/ O.s.p. so zreteľom na skutočnosť, že exekučným titulom v prebiehajúcim exekučnom konaní je notárska zápisnica, ktorá obsahuje vyhlásenie navrhovateľov ako dlžníkov (povinných osôb) o uznaní záväzku (§ 41 ods. 2 Exekučného poriadku) a ich súhlas s vykonateľnosťou notárskej zápisnice, ktorej súčasťou je zmluva o výpožičke peňazí medzi odporkyňou a navrhovateľmi, dospel k záveru, že navrhovatelia nemajú na požadovanom určení neplatnosti právnych úkonov naliehavý právny záujem. Skutočnosti tvrdené v návrhu navrhovatelia mohli namietat' v prebiehajúcim exekučnom konaní (či už v rámci námietok proti exekúcii – čo neučinili, alebo v rámci návrhu na vyhlásenie exekúcie za neprípustnú a na jej zastavenie), preto nebolo možné pomocou podaného návrhu riešiť otázky, ktoré sa majú riešiť v inom konaní.

Z obsahu spisu vyplýva, že voči navrhovateľom odporkyňa vedie exekúciu na základe exekučného titulu, ktorým je notárska zápisnica. V zmysle § 41 ods. 2 písm. c/ Exekučného poriadku notárska zápisnica je spôsobilým titulom na vykonanie rozhodnutia iba za predpokladu, že bola spísaná predpísaným spôsobom a obsahuje náležitosti predpokladané ustanovením § 46 a nasl. Notárskeho poriadku.

Povinnosť plnenia na základe notárskej zápisnice možno charakterizovať ako plnenie, ktoré má svoj základ v procesnom práve, teda bez vzťahu na hmotnoprávny titul. Notárska zápisnica so súhlasom k vykonateľnosti má povahu verejnej listiny a ako každá verejná listina aj notárska zápisnica osvedčuje pravdivosť údajov v nej uvedených až do doby, pokiaľ nie je preukázaný opak. Aj pri posudzovaní notárskej zápisnice sa preto uplatňuje tzv. prezumpcia správnosti. Notárska zápisnica je spôsobilým exekučným titulom vtedy, ak mimo formálnych podmienok vykonateľnosti spĺňa podmienky materiálnej vykonateľnosti. Jednou z podmienok materiálnej vykonateľnosti je, aby notárska zápisnica obsahovala právny záväzok (stanovenie konkrétnej povinnosti zo záväzkového právneho vzťahu vzniknutej na základe určitej právnej skutočnosti), ďalšími sú označenie oprávnenej osoby, povinnej osoby, právneho dôvodu, predmetu a času plnenia a súhlas povinnej osoby s vykonateľnosťou notárskej zápisnice. Notárska zápisnica môže obsahovať aj samotný hmotnoprávny úkon. Dohoda oprávnenej osoby a povinnej osoby obsiahnutá v notárskej zápisnici, ktorá vyjadruje súhlas povinnej osoby s vykonateľnosťou notárskej zápisnice, nemá hmotnoprávnu povahu; ide o jednu z náležitostí, ktorú musí notárska zápisnica obsahovať (§ 46 a nasl. Notárskeho poriadku), aby bola z materiálneho hľadiska vykonateľná (aby bola exekučným titulom). Táto dohoda oprávnenej a povinnej osoby teda nemá sama osebe za následok vznik, zmenu alebo zánik práv alebo povinností účastníkov právneho vzťahu. V prípade notárskej zápisnice so súhlasom s vykonateľnosťou treba mať na zreteli osobitné znaky tohto exekučného titulu v porovnaní s inými exekučnými titulmi. Takáto zápisnica nie je rozhodnutím (súdu alebo iného orgánu) a nemá ani účinky, ktoré zákon s rozhodnutím spája a nie je vybavená účinkami právoplatnosti ani záväznosti pre účastníkov a pre všetky orgány, ktoré majú napríklad rozhodnutia súdu vydané v občianskom súdnom konaní (§ 159 O.s.p.). Skutočnosť, že sa osoba povinná zaviazala poskytnúť oprávnenej osobe určité plnenie a dohoda o tom je uvedená v notárskej zápisnici so súhlasom s vykonateľnosťou, podľa názoru dovolacieho súdu celkom nevylučuje, aby v individuálnych prípadoch – so zreteľom na osobitné okolnosti prejednávanej veci – sa povinná osoba domáhala návrhom na súde určenia, že nie je povinná plniť (resp. že neexistuje dlh, ktorý by mala plniť).

Je pravdou, že exekučný súd pri posudzovaní vykonateľnosti zápisnice posudzuje iba to, či sú dané formálne a materiálne predpoklady vykonateľnosti, a to bez zreteľa na hmotnoprávny základ. Otázku naplnenia formálnych a materiálnych predpokladov môže preto posudzovať iba exekučný súd. To napokon znamená, že vykonateľná môže byť aj taká zápisnica, ktorá nemá svoj základ v hmotnom práve. Exekučný súd musí zobrať do úvahy prípadnú námietku povinného v exekučnom konaní týkajúcu sa platnosti procesného prejavu podľa § 41 Exekučného poriadku spočívajúcu napr. v tom, že ten kto prejav urobil, nemal spôsobilosť na právne úkony. Na druhej strane ale prejav povinnej osoby urobený v notárskej zápisnici, ktorý má mať procesné dôsledky (jeho súhlas s vykonateľnosťou notárskej zápisnice) nezavaruje povinnú osobu možnosti urobiť predmetom súdneho konania samotný hmotnoprávny vzťah (povinnosť z neho vyplývajúcu). To potom znamená, že v sporovom konaní je možné domáhať sa samostatným návrhom určenia neplatnosti právneho úkonu (v danej veci zmluvy o výpožičke), na ktorý bol v notárskej zápisnici odkaz v súvislosti s uznaním dlhu. Pokiaľ by prípadne súd takémuto návrhu vyhovel, notárska zápisnica zostáva exekučným titulom. Ak by v exekučnom konaní došlo k vymoženiu plnenia uvedeného v notárskej zápisnici a následne súd by v inom (sporovom) konaní určil, že hmotnoprávny základ nie je daný, išlo by u oprávneného o bezdôvodné obohatenie.

Ak odvolací súd v preskúmvanej veci dospel z hľadiska pripustenej dovolacej otázky k inému právnemu záveru, je jeho právne posúdenie veci nesprávne a jeho rozsudok spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Najvyšší súd Slovenskej republiky preto zrušil napadnutý rozsudok krajského súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie. (§ 243b O.s.p.).

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 25. novembra 2010

JUDr. Daniela Sučanská, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia : Jarmila Uhlířová